

Deltagares erfarenheter av stöd från SATSA

Under juni 2023 beviljades Samordningsförbundet Östra Södertörn finansiering från Europeiska Socialfonden för att under perioden 2023-08-01 till 2026-05-31 driva projektet SATSA - hela vägen skola arbetsliv. Projektet, som bedrivs i Haninge, Nynäshamn och Tyresö, ska verka för att motverka skolavhopp och öka andelen elever med slutförd gymnasieutbildning. Målgrupp för projektet är följaktligen ungdomar som riskerar att inte påbörja eller fullfölja en gymnasieutbildning. Projektet bygger på förstärkt stöd i studier via metoden Supported Education, arbetslivsinriktade insatser i skolan, kompetensutveckling samt utveckling av samverkan för tydligare övergångar.

Tranquist Utvärdering har fått i uppdrag av Samordningsförbundet Östra Södertörn att stötta SATSA under projektiden med fokus på uppföljning och analys av projektets utveckling. Som del av detta uppdrag genomfördes under november 2024 samtal med ungdomar som tagit del av stöd från SATSA på respektive ort. Totalt genomfördes samtal med 10 ungdomar, varav fem i Nynäshamn, tre i Haninge och två i Tyresö.

Generellt om samtalen

Av samtalen framkom att de tio ungdomarna hade mycket varierande förutsättningar, från ett omfattande stödbehov över längre tid till behov av en mer avgränsad insats i förhållande till den egna skolgången. Återkommande mönster i ungdomarnas beskrivningar var dock en problematik som utgick från ångest, depression och sömnsvårigheter. De flesta av ungdomarna beskrev att de hade haft en situation med omfattande skolfrånvaro, vilket påverkat studieresultaten. Vidare beskrev de generellt att de inte anser att skolan har fångat upp stödbehov tidigare, trots att de flesta av ungdomarna haft många kontakter med såväl mentorer som stödfunktioner på skolan.

När det gäller SATSA beskrev ungdomarna att de tagit del av individuellt anpassade stödinsatser utifrån de egna behoven. För många har stödet avsett ett grundläggande fokus på rutiner, i vardagen och i skolan. Ett vanligt förekommande tema i samtalen var att personalen i SATSA uppfattas bry sig om eleverna, mer än andra på skolan. Återkommande beskrevs också att eleverna pratar om andra saker med personalen i SATSA än vad de tidigare gjort med kurator, skolsköterska eller mentor. Utifrån sina kontakter med SATSA beskrev ungdomarna sammantaget att stödet i projektet anses...

- ...vara tillgängligt,
- ...utgå från ett icke-dömande perspektiv,
- ...hjälpa till med strategier för att klara skolgången samt
- ...följa upp med och beskriva individuella situationer för lärare på skolan.

I den följande texten presenteras de huvudsakliga teman som framträdde i samtalen.

Icke-dömande perspektiv och trygghet i skolan

Genomgående i samtalen lyfte ungdomarna fram att personalen utgått från ett **icke-dömande perspektiv** i bemötandet. Denna utgångspunkt relateras till att ungdomarna upplevt tidigare kontakter med skolan, men även andra aktörer, som ifrågasättande och dömande. Framför allt utgår erfarenheterna från den skolfrånvaro som ungdomarnas situation resulterat i. Följande kommentarer är exempel på hur detta uttrycktes i samtalen:

- *"SATSA är mer icke-dömande. Du kan säga fel, men de dömer inte för det. Du får inte samma obehagliga känsla. Det blir mer en genuin diskussion".*
- *"De lyfter fram en okej känsla. De kan påminna mig om att fokusera på det som fungerar. De kan stötta mig genom att finnas där. Stöttandet. Icke-dömandet. Att de inte blir arga eller dömande. Om det inte kommer upp i den standarden blir det bara skräp. Att inte känna pressen av betyg och skola, utan att fokus är på relationen. Neutrala och opartiska, de är pricken över i:et".*

Återkommande i samtalen lyfts det neutrala förhållningssättet i mötet fram av ungdomarna, där dialogen i SATSA beskrivs bli mer jämlik och konstruktiv. Att de unga skapar en relation till medarbetarna i SATSA beskrivs i förlängningen bidra till en ökad **trygghet** i förhållande till skolgången. Det handlar dels om mötet och dialogen med berörda lärare och mentorer, men även utifrån en individuell situation med de utmaningar som funnits kring skolan. Detta uttrycks bland annat på följande sätt:

- *"Det är tryggare att komma till skolan. (SATSA) har meddelat alla lärare att jag har ångest. Lärarna har reagerat bra. Går jag ut så vet de vad det beror på".*
- *"Jag går hit och pratar. Jag tappade det sociala, men jag går till SATSA för att prata. Det är tryggare i skolan. Jag kan alltid gå hit och prata med någon. De är runt mig och det blir en flykt från skolan, fast på skolan".*
- *"Trygghet, jag vet att jag inte är ensam. SATSA är i skolan och hjälpte mig jättemycket med allting".*

Tryggheten i skolsituationen kopplas även till den förtroendefulla relation som etablerats mellan ungdomarna och personalen i SATSA. Grunden för detta tas i att medarbetarna i SATSA förmedlat till ungdomarna att de har en förståelse för deras utmaningar och att det skapats ett förtroende som utgår från en vilja att stötta ungdomarna. Den relation som etablerats beskrivs t ex på följande sätt:

- *"Jag pratar med (SATSA) om mitt mående, hon förstår mig bättre. Jag behöver inte förklara så mycket för henne. Hon förstår direkt".*
- *"Det finns ingen annan... Det finns andra att prata med, men om jag ska prata med någon så måste jag lita på dem till 100%. Jag litar på dem till 100%. Hon förstår mig".*

Större helhetsperspektiv än andra professioner

Ett tydligt återkommande tema i samtalen med ungdomarna som tagit del av stöd genom SATSA är att de haft åtskilliga kontakter med andra professioner inom skolan, men även från andra aktörer som t ex psykiatrin. Dessa kontakter beskrivs ofta i mindre positiva termer och det lyfts ofta fram att det saknats en tydlig koppling och ett ändamålsenligt stöd i förhållande till skolgången.

- *"Skolkuratoren har tyckt synd om mig. Kuratorer, det blev inte bra. Jag har mitt manus som jag går till. De ville bara gräva lite mer".*
- *"Tidigare var det en kurator jag gick till, men där pratar man bara om sig själv. I SATSA pratar man om skolan".*
- *"Jag berättade inte för skolsköterskan för jag vågade inte. (...) En kurator har bara koll på måendet".*

- *"Innan hade jag en kurator, men jag vill inte gå till en kurator. Icke-dömande ingår inte i deras profession. Viktigast för mig är att jag har någon att prata med som kan få upp motivationen".*
- *"Mentorer har hört av sig, men då svarar jag inte. Då blir det bara skola. Till slut gav de upp. Jag har alltid bilden av att de är min mentor, men de vill ha mig där och då kommer jag att göra dem besvikna. Jag orkar inte med stora möten, det kan eskalera utifrån det. Då blir det lättare att inte svara. SATSA kan lugna mina mentorer".*
- *"Mentor hjälper inte mig alls. De har ingen koll. De har inga lösningar, de bara skammar en inför dina föräldrar. Mentorn är en sådan person som snitchar dig till dina föräldrar. Man vill hålla sig långt ifrån dem".*
- *"Hon (på SATSA) bryr sig om hur jag mår. De andra jag pratade med på skolan brydde sig bara om skolan".*
- *"Lärare bryr sig inte lika mycket. De är stressade hela tiden, de är så arga. SATSA pratar lugnare, är lite snällare. Lärare fokuserar mest på lektionerna och sedan får man göra resten själv. De ger inte så mycket anpassning, de bryr sig inte. Behandlar en exakt som alla andra. De glömmer bort att man har adhd. Om man ser ut som alla andra så blir man behandlad som alla andra. Jag fattar att de är stressade, men det är deras uppgift att ha koll".*

Kommentarerna ovan illustrerar ett återkommande tema där medarbetarna i SATSA beskrivs representera en annan form av stöd och kontakt än övriga professioner som ungdomarna tidigare stött på. I grunden ligger det icke-dömande bemötandet och den uppfattade viljan att hjälpa som tidigare lyfts fram. I kommentarerna framträder även en uppfattning om att stödet från SATSA har ett annat fokus än övriga professioner, där fokus på måendets koppling till skolgången hamnar i fokus. Kuratorer och skolskötorskor beskrivs i detta sammanhang ha ett alltför stort fokus på hälsa och mående, medan mentorer och lärare å andra sidan uppfattas ha ett alltför stort fokus på skolnärvaro och undervisningen i klassrummet. Det helhetsperspektiv där mående och livssituation kopplas till skolgången som SATSA beskrivs representera uppfattas följaktligen som ändamålsenlig av ungdomarna. Följande kommentar får sammanfatta den uppfattade betydelsen av att inte endast fokusera på inläring och anpassad undervisning, utan att beakta ett bredare perspektiv på ungdomarnas förutsättningar: *"Det är bra att kunna snacka om skolan. Inte att plugga, men vad jag kan göra. Det gick dåligt i skolan, så jag började skolka. De skulle få upp min närvaro. I dag är det mycket bättre".*

Positiva effekter för närvaro och skolprestationer

Gemensamt för de ungdomar som deltagit i samtalen är att de är mycket nöjda med stödet de fått från SATSA. De beskriver på olika sätt, utifrån sina respektive förutsättningar, att stödet medfört positiva effekter i förhållande till deras skolgång. Återkommande i beskrivningarna är att ungdomarna uppger att de har en högre närvaro som en direkt konsekvens av stödet och att skolprestationerna därför också förbättrats. Exempel på hur detta beskrevs i samtalen är följande:

- *"Kontakten med SATSA, det har fungerat extremt bra. Jag hamnade i min depression, men jag var mer i skolan. Förra året tänkte jag att det var sjukt att jag var i skolan".*

- *"Det funkar bättre nu. Inget bråk. Ingen medicin för min ADHD. Mindre stress och bråk. Om du har bra rutiner brukar det funka bra och det hade inte jag. Nu har jag det".*
- *"Jag gick inte i skolan. Jag hade mindre ork tidigare. Jag gick inte ut. Nu ser jag fram emot att gå dit".*

Utgångspunkten tas i relationen mellan personalen och ungdomarna, där stödet sedan utgår från att hitta fungerande strategier kring skolgången. Följande kommentar får illustrera detta perspektiv: *"Kommunikation, begriplighet, uppmuntran. De ger inte upp på en, de hör av sig. De ger aldrig upp. De är så hjälpsamma med att strukturera upp skolarbetet. Om du har koll på det kan de hjälpa dig".*

Sammanfattande kommentar

Sammantaget kan det konstateras att de ungdomar som deltagit i samtal om sina erfarenheter från SATSA är mycket positiva till det stöd de fått genom projektet. Gemensamma mönster i samtalen är att ungdomarna, utifrån sina kontakter med personalen i SATSA, beskriver att stödet i projektet är tillgängligt, utgår från ett icke-dömande perspektiv, hjälper till med strategier för att klara skolgången och att de följer upp med och beskriver situationer för lärare på skolan.

Ett särskilt framträdande tema i samtalen är att SATSA upplevs ha ett större helhetsperspektiv på stödet till eleverna än vad andra professioner som ungdomarna tidigare haft kontakt med anses ha haft. I SATSA beskriver ungdomarna att de fått ett stöd som inte bara utgår från inläring och studier eller från mående och hälsa, utan ett stöd som erbjuder strategier för att koppla samman dessa fält. I praktiken innebär det att ungdomarna beskriver att de fått ett stöd utifrån sin livssituation, vilket ses som en kontrast till att skolan främst bemött dem som "elever". I ungdomarnas beskrivningar återkommer ett stöd som i högre grad utgår från deras generella situation där personalen med relationen som verktyg arbetar med ungdomarnas strategier för att klara av sin skolgång. Ett sådant förhållningssätt har även i forskningssammanhang konstaterats skapa förutsättningar för att utveckla ändamålsenliga relationer i skolan¹.

Ytterst beskriver ungdomarna att det stöd de fått genom SATSA har bidragit till positiva effekter i förhållande till förutsättningarna att fullfölja och slutföra sina gymnasiestudier. Stödet från SATSA sammanfattas vanligen genom att det skapar bättre rutiner och ett förbättrat mående hos ungdomarna samt en bättre skolplanering och ökad motivation. Detta beskrivs i nästa led medföra en bättre skolkärlighet och ytterst ett bättre skolresultat.

¹ Aspelin, J (2013) "Vad är relationell pedagogik? I: Aspelin, J (red.) Relationell specialpedagogik – i teori och praktik. Kristianstad University Press 2013:02.